DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

26. oktober 2006 *

I sag C-168/05,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Audiencia Provincial de Madrid (Spanien) ved afgørelse af 15. februar 2005, indgået til Domstolen den 14. april 2005, i sagen:

Elisa María Mostaza Claro

mod

Centro Móvil Milenium SL,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Jann, og dommerne K. Lenaerts, E. Juhász, J.N. Cunha Rodrigues (refererende dommer), og M. Ilešič,

* Processprog: spansk.

generaladvokat: A. Tizzano
justitssekretær: R. Grass,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Centro Móvil Milenium SL ved abogado H. García Pi

— den spanske regering ved E. Braquehais Conesa, som befuldmægtiget

— den tyske regering ved C. Schulze-Bahr, som befuldmægtiget

— den ungarske regering ved P. Gottfried, som befuldmægtiget

— den finske regering ved T. Pynnä, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved A. Aresu og L. Escobar Guerrero, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 27. april 2006,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29, herefter »direktivet«).

2 Anmodningen er blevet fremsat inden for rammerne af en sag mellem Centro Móvil Milenium SL (herefter »Móvil«) og Elisa María Mostaza Claro vedrørende gyldigheden af en voldgiftsbestemmelse i den kontrakt, hun havde indgået med dette selskab.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

3 Direktivets artikel 3, stk. 1, bestemmer:

»Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.«

4 Direktivets artikel 6, stk. 1, bestemmer:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

5 Direktivets artikel 7, stk. 1, bestemmer:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

6 Bilaget til direktivet indeholder en vejledende liste over kontraktvilkår, der kan anses for at være urimelige. I bilagets punkt 1, litra q), nævnes heriblandt vilkår, hvis formål eller virkning er

»at ophæve eller indskrænke forbrugerens adgang til at rejse søgsmål eller benytte andre retsmidler, navnlig ved at pålægge forbrugeren et krav om udelukkende at lade evt. tvister afgøre ved voldgift, der ikke er omfattet af retlige bestemmelser, ved uretmæssigt at begrænse de bevismuligheder, som forbrugeren har til rådighed, eller ved at pålægge denne en bevisbyrde, der ifølge gældende ret ligger hos en anden aftalepart«.

De nationale bestemmelser

7 I spansk ret er beskyttelsen af forbrugere mod urimelige kontraktvilkår først og fremmest gennemført ved almindelig lov nr. 26/1984 om forbruger- og brugerbeskyttelse (Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios) af 19. juli 1984 (BOE nr. 176 af 24.7.1984, herefter »lov 26/1984«).

8 Lov 26/1984 blev ændret ved lov nr. 7/1998 om generelle kontraktvilkår (Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación) af 13. april 1998 (BOE nr. 89 af 14.4.1998, herefter »lov 7/1998«), der gennemfører direktivet i national ret.

9 Lov 7/1998 tilføjede bl.a. en artikel 10a og en første tillægsbestemmelse til lov 26/1984.

10 I henhold til artikel 10a, stk. 1, i lov 26/1984 er »[e]nhver bestemmelse, der ikke har været genstand for individuel forhandling, og som til trods for kravet om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren [...] et urimeligt kontraktvilkår; under alle omstændigheder betragtes de bestemmelser, der er omhandlet i denne lovs første tillægsbestemmelse, som urimelige kontraktvilkår [...]«.

11 Den første tillægsbestemmelse i lov 26/1984 gengiver i det væsentlige den opregning af urimelige kontraktvilkår, der er vedlagt som bilag til direktivet, idet det præciseres, at der er tale om minimumsbestemmelser. Ifølge tillægsbestemmelsens

punkt 26 anses vilkår om »anvendelse af en anden voldgiftsinstans end forbruger-voldgiftsnævnet, medmindre der er tale om voldgiftsinstanser, der er oprettet ved lov inden for en særlig sektor eller i særlige tilfælde« for urimelige.

12 Artikel 8 i lov 7/1998 bestemmer:

»1. Generelle kontraktvilkår, der til skade for kontrahenten er i strid med lovens bestemmelser eller med enhver anden bindende bestemmelse eller forbudsbestemmelse, er uden videre ugyldige, medmindre nævnte bestemmelser fastsætter andre sanktioner i tilfælde af deres tilsidesættelse.

2. Navnlig er generelle kontraktvilkår i forbrugeraftaler uden videre ugyldige, hvis de er urimelige, hvorved i alle tilfælde forstås vilkår som defineret i artikel 10a og første tillægsbestemmelse i almindelig lov nr. 26/1984 [...]«

13 På tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen var voldgiftssager reguleret ved lov nr. 36/1988 om voldgift (Ley 36/1988 de Arbitraje) af 5. december 1988 (BOE nr. 293 af 7.12.1988, herefter »lov 36/1988«).

14 Artikel 23, stk. 1, i lov 36/1988 bestemte:

»Indsigelser mod voldgiften støttet på voldgiftsdommernes manglende saglige kompetence eller på, at der ikke foreligger en voldgiftsaftale, eller at denne er ugyldig eller bortfaldet, skal indgives på det tidspunkt, hvor parterne fremsætter deres respektive indledende bemærkninger.«

15 Artikel 45 i lov 36/1988 var affattet således:

»Voldgiftskendelsen kan udelukkende annulleres i følgende tilfælde:

1. såfremt voldgiftsaftalen er ugyldig

[...]

5. såfremt voldgiftskendelsen er i strid med ufravigelige retsgrundsætninger«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

16 Den 2. maj 2002 indgik Elisa María Mostazo Claro en kontrakt med Móvil om et mobiltelefonabonnement. Kontrakten indeholdt en voldgiftsbestemmelse, der henskød enhver tvist vedrørende kontrakten til afgørelse ved Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad (det europæiske voldgifts- og mæglingsnævn, herefter »AEADE«).

17 Da Elisa María Mostaza Claro ikke havde overholdt minimumsperioden for abonnementet, indledte Móvil en voldgiftssag ved AEADE. Denne gav ved skrivelse af 25. juli 2003 Elisa María Mostaza Claro en frist på ti dage til at modsætte sig, at

sagen blev afgjort ved voldgift, og oplyste, at der, hvis hun modsatte sig voldgift, var mulighed for at gå rettens vej. Inden for den fastsatte frist fremførte Elisa María Mostazo Claro en række materielle argumenter, men modsatte sig ikke voldgiftssagen, og påberåbte sig heller ikke, at voldgiftsaftalen var ugyldig. Hun tabte efterfølgende voldgiftssagen.

18 Elisa María Mostaza Claro indbragte voldgiftskendelsen afsagt af AEADE for den forelæggende ret, idet hun gjorde gældende, at den urimelige karakter af voldgiftsbestemmelsen gjorde voldgiftsaftalen ugyldig.

19 I forelæggelsesafgørelsen har Audiencia Provincial de Madrid fastslået, at der ikke er tvivl om, at voldgiftsaftalen indeholder et urimeligt kontraktvilkår, og at den derfor er ugyldig.

20 Elisa María Mostaza Claro har imidlertid ikke påberåbt sig denne ugyldighed under voldgiftssagen, og med henblik på at fortolke national ret i overensstemmelse med direktivet har Audiencia Provincial de Madrid besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Følger det af den beskyttelse af forbrugerne, som er sikret ved [...] direktiv 93/13/EØF [...] at en ret, der er blevet forelagt et søgsmål om annullation af en voldgiftskendelse, skal efterprøve, om voldgiftsaftalen er ugyldig, og annullere kendelsen, såfremt retten finder, at voldgiftsaftalen indeholder et urimeligt kontraktvilkår til skade for forbrugeren, når forbrugeren påberåber sig ugyldigheden under annullationssøgsmålet, men ikke har gjort ugyldigheden gældende under voldgiftssagen?«

Indledende bemærkninger

21 Det følger af de sagsakter, som den forelæggende ret har fremsendt til Domstolen, at retten har fastslået den urimelige karakter af voldgiftsbestemmelsen i den kontrakt, der blev indgået mellem Móvil og Elisa María Mostaza Claro.

22 Det bemærkes i den forbindelse, at Domstolen ikke kan udtale sig om anvendelsen af generelle kriterier, som fællesskabslovgiver har anvendt som definition på begrebet urimelige kontraktvilkår, i forbindelse med et bestemt vilkår, som skal behandles under hensyn til de faktiske omstændigheder i det konkrete tilfælde (dom af 1.4.2004, sag C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, Sml. I, s. 3403, præmis 22).

23 Det tilkommer den nationale ret at tage stilling til, om et kontraktvilkår som det, tvisten i hovedsagen angår, opfylder alle kriterier for, at vilkåret kan kvalificeres som urimeligt i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i direktivets artikel 3, stk. 1 (jf. i denne retning Freiburger Kommunalbauten-dommen, præmis 25).

Om det præjudicielle spørgsmål

24 Ifølge fast retspraksis tilkommer det i mangel af fællesskabsbestemmelser på området hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden, i medfør af princippet om medlemsstaternes procesautonomi, at fastsætte de nærmere processuelle bestemmelser til sikring af beskyttelsen af de rettigheder, som fællesskabsretten medfører for borgerne, dog på betingelse af, at disse bestemmelser ikke må være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer af national art (ækvivalensprincippet), og at de i praksis ikke må gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til Fællesskabets retsorden (effektivitetsprincippet) (jf. bl.a. dom af 16.5.2000, sag

C-78/98, Preston m.fl., Sml. I, s. 3201, præmis 31, og af 19.9.2006, forenede sager C-392/04 og C-422/04, i-21 Germany og Arcor, Sml. I, s. 8559, præmis 57).

25 Den ved direktivet indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende, såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at han kan øve nogen indflydelse på disses indhold (dom af 27.6.2000, forenede sager C-240/98 — C-244/98, Océano Grupo Editorial og Salvat Editores, Sml. I, s. 4941, præmis 25).

26 En sådan ulighed mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende kan alene ophæves ved positive foranstaltninger, der er uafhængige af kontraktparterne selv (dommen i sagen Océano Grupo Editorial og Salvat Editores, præmis 27).

27 Det er i medfør af disse principper, at Domstolen har fastslået, at adgangen for retten til af egen drift at tage stilling til, om et vilkår er urimeligt, er et egnet middel såvel til at nå det i direktivets artikel 6 foreskrevne resultat, nemlig at hindre, at den enkelte forbruger er bundet af et urimeligt vilkår, som til at fremme virkeliggørelsen af det mål, der omhandles i direktivets artikel 7, eftersom en sådan stillingtagen samtidig kan have en præventiv virkning med henblik på at bringe anvendelsen af urimelige vilkår i kontrakter mellem forbrugere og erhvervsdrivende til ophør (dommen i sagen Océano Grupo Editorial og Salvat Editores, præmis 28, og dom af 21.11.2002, sag C-473/00, Cofidis, Sml. I, s. 10875, præmis 32).

28 Denne adgang, som anerkendes at tilkomme retsinstanserne, blev anset for nødvendig af hensyn til en effektiv forbrugerbeskyttelse, bl.a. i forhold til den ikke ubetydelige risiko for, at forbrugeren ikke kender sine rettigheder eller møder vanskeligheder ved at udøve dem (dommen i sagen Océano Grupo Editorial og Salvat Editores, præmis 26, og Cofidis-dommen, præmis 33).

29 Den beskyttelse, direktivet tildeler forbrugerne, omfatter således også tilfælde, hvor en forbruger, som med en erhvervsdrivende har indgået en kontrakt med et urimeligt vilkår, afholder sig fra at påberåbe sig den urimelige karakter af vilkåret, enten fordi han er uvidende om sine rettigheder, eller fordi han viger tilbage for at gøre sine rettigheder gældende som følge af de omkostninger, en retssag vil medføre (Cofidis-dommen, præmis 34).

30 På denne baggrund kan formålet med direktivets artikel 6, der som nævnt i denne doms præmis 27 pålægger medlemsstaterne at fastsætte, at urimelige vilkår ikke binder forbrugerne, ikke nås, hvis den retsinstans, der behandler et søgsmål med påstand om annullation af en voldgiftskendelse, ikke kunne fastslå, at kendelsen er ugyldig, blot fordi forbrugeren ikke under voldgiftssagen har påberåbt sig, at voldgiftsaftalen er ugyldig.

31 En sådan undladelse fra forbrugerens side ville således aldrig kunne opvejes ved hjælp af søgsmål anlagt af tredjeparter i forhold til kontrakten. Den særlige beskyttelsesordning, der er indført ved direktivet, ville lide afgørende skade.

32 Det er netop i den retning, den spanske lovgivning har udviklet sig. Selv om den ikke finder anvendelse på tvisten i hovedsagen, er det nemlig ikke uden interesse at præcisere, at lov nr. 60/2003 om voldgift (Ley 60/2003 de Arbitraje) af 23. december 2003 (BOE nr. 309 af 26.12.2003) ikke længere kræver, at indsigelser mod voldgift, bl.a. på grund af voldgiftaftalens ugyldighed, fremsættes samtidig med, at parterne nedlægger deres oprindelige påstande.

33 Móvil og den tyske regering har gjort gældende, at den effektive virkning af voldgiftskendelser ville lide alvorlig skade, hvis en ret kunne påkende spørgsmålet om, hvorvidt en voldgiftsaftale er ugyldig, i tilfælde hvor forbrugeren ikke har påberåbt sig denne ugyldighed under voldgiftssagen.

34 Dette argument er et udtryk for en opfattelse, hvorefter de krav, der vedrører hensynet til en effektiv voldgiftsprocedure, kan begrunde, at efterprøvelsen af voldgiftskendelser får en begrænset karakter, og at en kendelse kun kan annulleres eller dens anerkendelse afvises i ekstraordinære tilfælde (dom af 1.6.1999, sag C-126/97, Eco Swiss, Sml. I, s. 3055, præmis 35).

35 Domstolen har imidlertid allerede fastslået, at i det omfang en national ret efter nationale processuelle regler skal efterkomme en begæring om annullation af en voldgiftskendelse, der støttes på, at nationale ufravigelige retsgrundsætninger er overtrådt, skal den også efterkomme en sådan begæring, når den støttes på tilsidesættelsen af fællesskabsbestemmelser af denne art (jf. i denne retning Eco Swiss-dommen, præmis 37).

36 Betydningen af forbrugerbeskyttelsen har navnlig medført, at fællesskabslovgiver i direktivets artikel 6, stk. 1, har fastsat, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, »ikke binder forbrugeren«. Dette er en bindende bestemmelse, der i betragtning af at en af kontraktparterne befinder sig i en svagere stilling, har til hensigt at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem kontraktparternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne.

37 Direktivet, der har til hensigt at styrke forbrugerbeskyttelsen, er desuden efter artikel 3, stk. 1, litra t), EF en bestemmelse, der er nødvendig for udførelsen af de opgaver, som er blevet overdraget til Fællesskabet, og navnlig for en forbedring af levestandarden og livskvaliteten i hele Fællesskabet (jf. analogt i forbindelse med artikel 81 EF Eco Swiss-dommen, præmis 36).

38 Arten og betydningen af den almene interesse, der ligger til grund for den beskyttelse, direktivet indeholder for forbrugerne, berettiger i øvrigt, at de nationale retsinstanser af egen drift skal efterprøve, om et kontraktvilkår er urimeligt, og dermed afhjælpe den manglende ligevægt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende.

39 På baggrund af ovenstående skal det forelagte spørgsmål besvares med, at direktivet skal fortolkes således, at det indebærer, at en national ret, der er blevet forelagt et søgsmål om annullation af en voldgiftskendelse, skal efterprøve, om voldgiftsaftalen er ugyldig, og annullere kendelsen med den begrundelse, at aftalen indeholder et urimeligt kontraktvilkår, selv om forbrugeren ikke har påberåbt sig ugyldigheden under voldgiftssagen, men først under annullationssøgsmålet.

Sagens omkostninger

40 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at det indebærer, at en national ret, der er blevet forelagt et søgsmål om annullation af en voldgiftskendelse, skal efterprøve, om voldgiftsaftalen er ugyldig, og annullere kendelsen med den begrundelse, at aftalen indeholder et urimeligt kontraktvilkår, selv om forbrugeren ikke har påberåbt sig ugyldigheden under voldgiftssagen, men først under annullationssøgsmålet.

Underskrifter